

EESTI KEEMIASELTS

100

Ajalooline ülevaade

Kalle Truus

Tallinna ülikool

Eesti Keemiaselts (EKS) – vanim erialaselts Eesti Vabariigis.

EKS asutati 21. juulil 1919,
ajal, mil toimusid Vabadussõja lahingud
praeguse Venemaa pinnal ja Lätis.

Tekkinud koos Eesti Vabariigiga,
jagas EKS uue riigiga ka ühist
saatust järgneva saja aasta jooksul.

Seltsi asutamise algatajad olid

Tallinnas töötavad Eesti keemikud

Arnold Aljak, Jüri Annusson ja Friedrich Mirka.

Arnold Aljak – Tallinna Linna laboratooriumi juhataja

Jüri Annusson – õpetaja ja haridustegelane, haridusminister 26. okt 1920 – 25. jaan 1921; ta oli Eesti Haridusliidu ja Tallinna Rahvaülikoolide Seltsi asutaja

Friedrich Mirka – sõjaväekeemik (sai surma Männiku laskemoonaladude plahvatusel 1936.a)

Sisuliselt on Seltsi tegevus kestnud peaaegu katkematult tema loomisest alates kuni seniajani.

EKS registreeriti
Tallinna-Haapsalu Rahukogu
(ringkonnakohtu) poolt
nimega *Eesti Keemikute Selts*

Registreerimisel kanti EKS ühingute ja koondiste registrisse
(Riigi Teataja nr 64, 13. sept 1919)

1919. a. „Tallinna Eesti Kaupmeeste Selts“
nr. 64 all; 15. juulil 1919. a. „Ülemaaline
Riigiteenijate Ühisus“ nr. 66 all; 19. juulil 1919. a.
„Nõmme Majaomanikkude Selts“ nr. 67 all;
19. juulil 1919. a. Eesti ühendatud usklikkude
tarvitajate ühisus „Seltsimees“ nr. 69 all;
21. juulil 1919. a. „Eesti Reemikute Selts“
nr. 70 all; 21. juulil 1919. a. „Pärispea Kala-
meeste kaubatarvitajate Ühisus“ nr. 71 all;
21. juulil 1919. a. „Kuimetsa Tarvitajate
Ühisus“ nr. 72 all; 28. juulil 1919. a.
„Saaremaa Eesti segagümnaasiumi waesema-
tele õpilastele abiandmise selts“ nr. 73 all;
28. juulil 1919. a. „Tallinna linna poeglaste
gümnaasiumi puudust kannatawate õpilaste abi-
andmise selts“ nr. 74 all; 28. juulil 1919. a.
„Tallinna Kristlik Ühisus“ nr. 75 all; 29. juulil

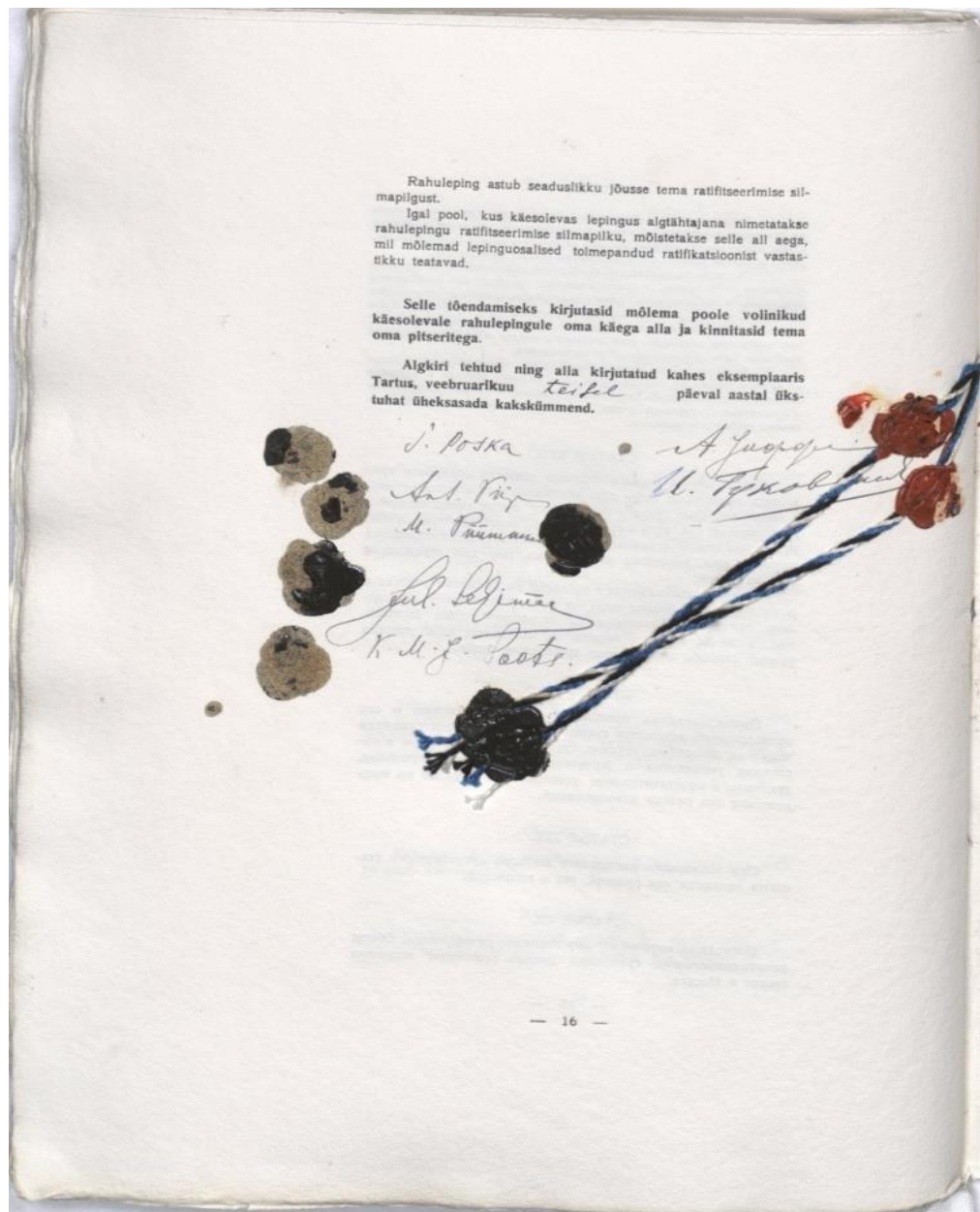
EKS-i esimeses põhikirjas seati seltsi eesmärgiks Eesti keemikute ühendamine ühiseks kutsealaseks tööks, Eesti keemiateaduse ja -tööstuse ning majanduselu arendamiseks ja kutsealaste huvide kaitseks.

Eesti Keemiaselts alustas oma tegevust populaarteaduslike ettekannete pidamisega.

Sada aastat tagasi oli üldine haridustase, info kättesaadavus ja materiaalne heaolu väga erinevad sellest, mis nad on praegu.

Sel ajal lahendati ka esimene keemia-alane töö-ülesanne: Eesti delegatsioon vajab Tartu rahulepingu allakirjutamisel 2. II 1920 rahvusvärvides pitsatilakke.

EKS andis vastava ülesande keemik Jaan Novakile, kes selle edukalt lahendas.

Digikoopia Tartu rahulepingu
originaalist, lk 16

Tänud riigiarhivaar Priit Pirskole

**Eesti Keemikute Seltsi
olulisemad sündmused ja esimehed
enne II Maailmasõda**

Esimene EKS esimees

Erich Jakson

(1924-28 ja 1933)

7. juuni 1891 Pärnumaa - 7. juuli 1950
Stockholm

lõpetas 1922 TÜ keemiateaduskonna,
cand chem 1923

Üldine olukord ja elu vasttekinud Eesti Vabariigis oli praegusest väga erinev.

Nappis kõige hädavajalikumaid vahendeid.

1919.a sügisel asutas EKS *rakenduskeemia labori*, mis tegeles analüütiliste määramistega.

ja kus toodeti tarbekeemia kaupu: värve, lakke, tinti, polituure jms.

Siit sai alguse traditsioon tarbekeemiatoodete kodumaiseks väljatöötamiseks ja tootmiseks.

Eestis toodeti paljusid tarbekeemiatootmeid nii 20. saj algul kui ka tunduvalt hiljem (kuni 1970. aastateni välja, osaliselt).

Kohapeal valmistatud toodete sortiment oli varemalt väga lai – eri tüüpi värvid, puhastusvahendid, liimid, suusamäärdeid, küünlad, kärbsepaberid... isegi lõhnaõlid.

Paljud Eesti tarbekeemikud olid EKS aktiivsed liikmed (nt F. Teppor, E. Elmann jpt).

1920. aastate algul korraldas Eesti Keemikute Selts keemiateaduse ja –tehnoloogia alaseid loenguid, nn referaatõhtuid, nt

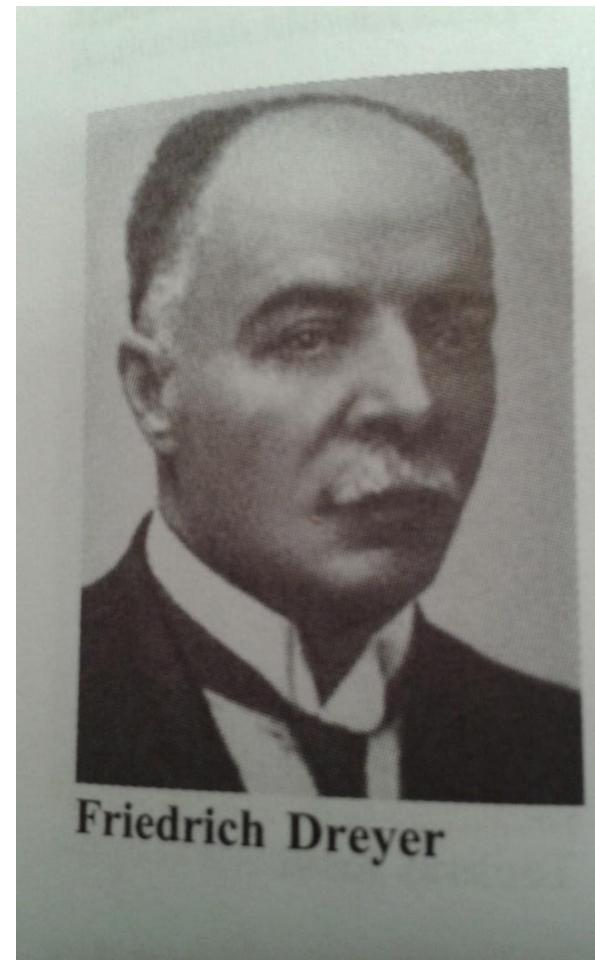
27. augustil 1920 toimus Paul Kogermani ettekanne “Inglise-Ameerika meetodid põletusainete analüüsis”.

Sõna võeti ka keemiatööstuse arenemisvõimalustest Eestis (Johannes Mühlman), katsetest fosforiidi töötlemisel (Jaak Kuusk), põlevkivi gaasistamisest jpm.

Lühiajaliselt (1929.a) oli EKS
esimeheks **Friedrich Dreyer**

Sündis Põltsamaal. Lõpetas 1903 TÜ
keemiateaduste kandidaadi kraadiga.

Töötas Venemaal, sh Petrogradi
Polütehnilise Instituudi prorektorina ja
Venemaa TA Plaatinakomitee sekretärina,
alates 1918 oli Tallinna Tehnikumi professor.
Suri Tallinnas Nõmmel, maetud Viljandisse.

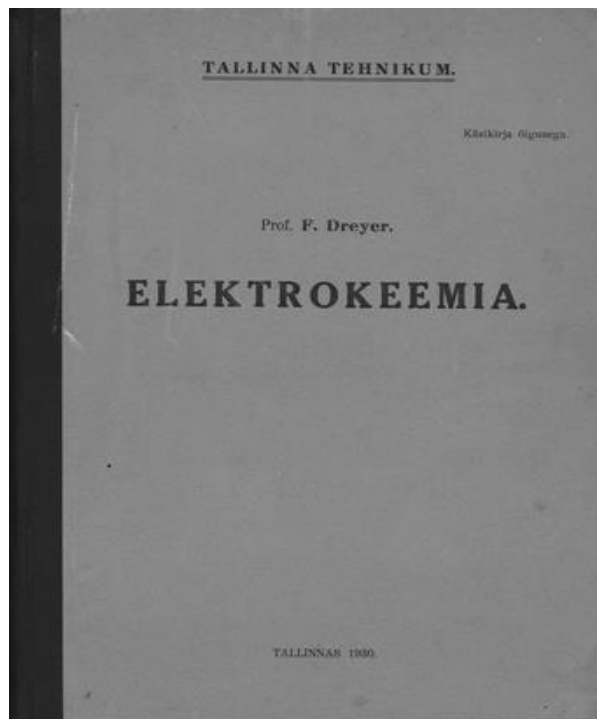

Friedrich Dreyer (1879-1934)

Kuigi Dreyer oli pigem saksakeelse taustaga, on ta kirjutanud kaks eestikeelset raamatut:

Tehniline termodünaamika (1928)

Elektrokeemia (1930)

1920. aastate algul eestikeelne teaduskeel ja oskussõnavara alles hakkasid tekkima.

Ajaloo esimesed eesti keemia sõnaraamatud ilmusid juba veidi varem – kaks trükist 1914. aastast.

1920. aastatel hakati arendama välissidemeid. Prof Dreyer osales Bukarestis 1921.a toimunud rahvusvahelisel keemikute kongressil.

Eesti Keemikute selts ühines Rahvusvahelise Puhta ja Rakenduskeemia Liiduga (IUPAC) Liidu 5. kongressil (juunis 1924 Kopenhaagenis).

(IUPAC moodustati 1919)

Koos Eestiga võeti uuteks liikmeteks vastu Tšiili ja Lõuna-Aafrika Liit. Rahaliste raskuste tõttu IUPAC´i liikmemaksu (75 USD) tasumisel tuli 1931. a liikme staatusest loobuda.

Eesti Keemiaseltsi liikmestaatus IUPAC´is taastati aastal 2000.

1929-1930 oli EKS esimees

Johannes Mühlmann

Lõpetas Helsingi ülikooli 1920 (*cand chem*)

erialad: keemia, orgaaniline tehnoloogia

uuris põlevkivi keemilist töötlemist

kirjutanud artikleid Eesti keemiatööstuse
arenguvõimalustest

Hukkus Männiku laskemoonaladude
plahvatuse tagajärjel seelses
keemialaboris.

Johannes Mühlmann

(5. 04. 1888 – 15. 06. 1936)

15. juunil 1936 toimus Männiku laskemoonaladudes seeria järjestikuseid plahvatusi.

Hukkus 63 inimest, palju haavatuid

See oli ka suur kaotus Eesti keemikutele

(Tehnika Ajakiri, 1936, nr 6/7, lk 130; Kultuur ja Elu, 3/2008, lk 62; Eesti Ekspress 21.06.2007)

http://kultuur.elu.ee/ke493_suurpauk.htm

Seda sündmust peetakse kõige suuremaks õnnetuseks rahuaegses Eesti Vabariigis.

Juhtumit uuriti põhjalikult, kuid õnnetuse põhjust ei õnnestunud välja selgitada.

Tagasi 1920. aastatesse

Eesti Keemikute Seltsi tegevuse algaastatel oli liikmete arv suhteliselt väike (nt 1929. aastal 63 liiget).

EKS eksisteerimise esimese kümnendi lõpus korraldati

I Eesti keemikute päevad

(23. – 24. nov 1929)

Cesti keemikute selts 10-aastane.

Täna algab esimene Cesti keemikute päev.

Cesti keemikute seltsi asutamine sündis Cesti wabariigi rajamise algpäewil. Wäga palju oli lahendada puhtkeemilisi ja tehnokeemilisi küsimusi, mis seotud olid igapäise, tiirelt liikuva eluga. Kuna üksikul keemikul tihti teataw küsimuse lahendamine raske oli, tuli jõudusid koostmale tõmmata. Keemikute J. Annussoni, M. Aljati ja J. Mirka allkirjadega C&S-i põhikirja leidis 1919. a. kinnitamist ja awamiskoostolekul waliti esimese juhatusse eelmäinitud asutajad-liikmed.

Seltsi eesmärgina wõeti põhikirja kutsesõnuste ning teadmiste süwendamine, keemikute kutsesõnuste kaitsmine ning meie kodumaa keemiatööstuse edendamine. Awati tehnokeemiline laboratoorium, kus igal seltsiliikmel oli võimalus omal alal töötada. Nühes, et katselaboratooriumi ülalpidamine raskesti läheb, ju-

leti see pärast seda, kui awati riiklik testlaboratoorium.

1925. a. selts rahwuswahelise keemiauniooni liikmeks.

Seltsi liikmete mitmetesiste waimliste huvide rahuldamise otstarbel asuti andmete toomisele Cestis leiduwa keemiafirmanduse üle ja on muretsetud load mitmes raamatukogus, nende tarwitamiseks seltsi liikmetele.

Braegu on seltsi loonud 63 liiget; juhatusse kuuluvad J. Müülman, M. Kreela ja M. Pufow, ning kandidaadid R. Lookit ja M. Ränd.

23. ja 24. novembriil s.a. peetakse juubelpidustuste asemel seltsi korraldusel ära esimene Cesti keemikute päew, kus arutusele on määratud põnewamad päewaküsimused keemia alal meil. Samal ajal ilmub ka seltsi 10 aasta juubeli album.

Näiteid ettekannetest:

Ülevaade keemiatööstusest Eestis ja mujal (Michael Wittlich, Johannes Mühlmann)

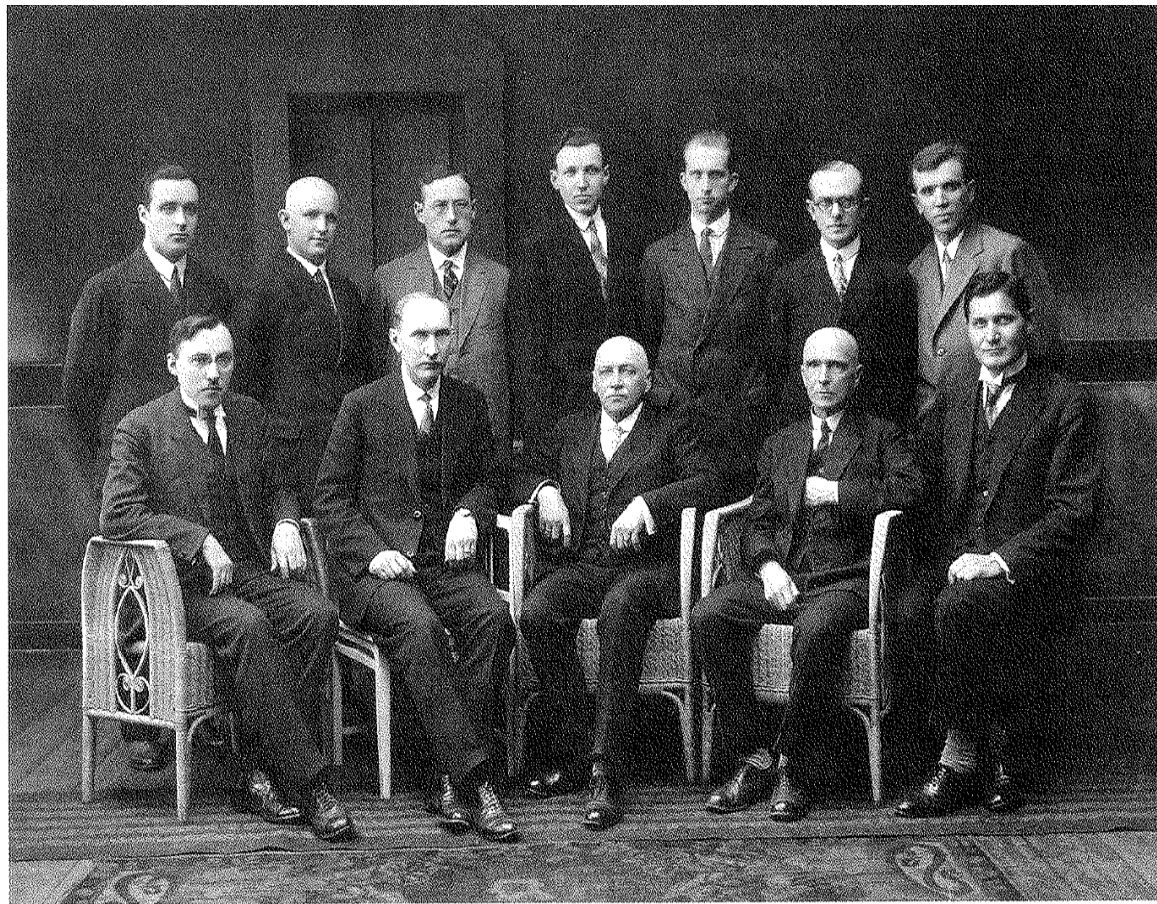
Eesti keemiateadus (August Paris)

Põlevkivitööstuse väljavaated (Karl Luts)

Keemikute ettevalmistamisest (Paul Kogerman)

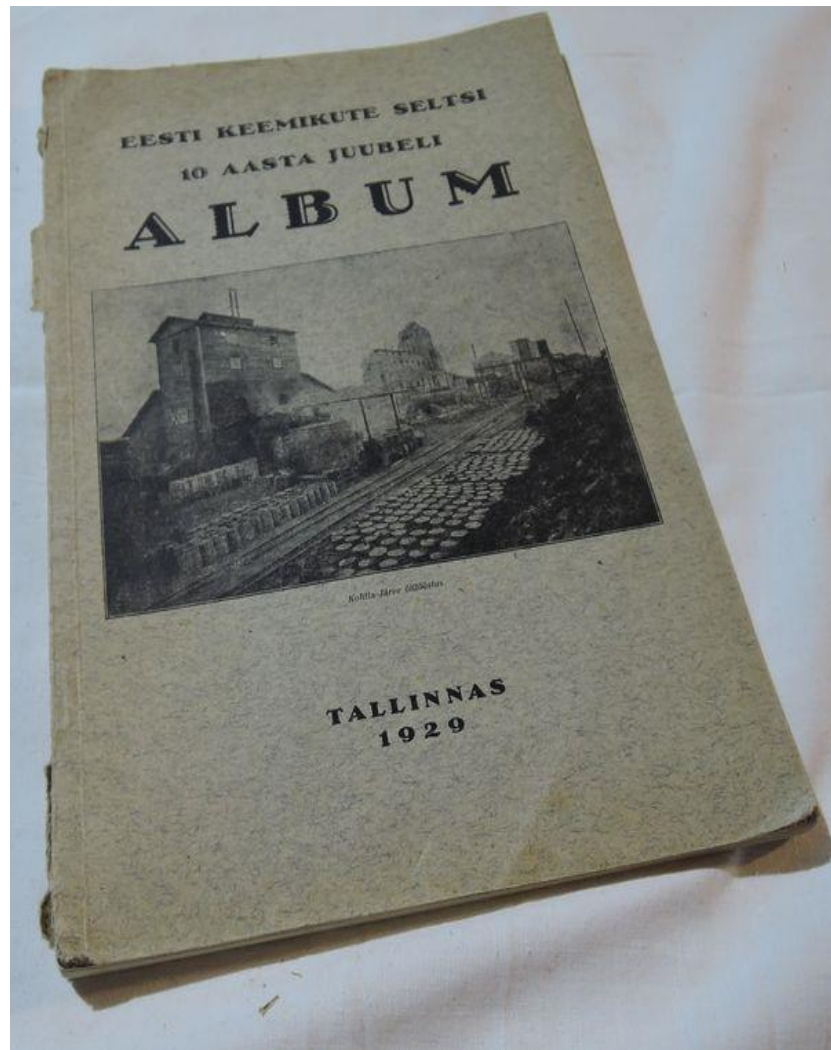
Väetiste tootmine (Erich Haugas) jm

Nendel Keemikute päevadel korraldati ka ekskursioone Tallinna tehastesse Ekstraktor, Tallinna Gaasivabrik, Union jt

Tartu Ülikooli keemia instituut 1929. aastal.
Istuvad vasakult: professorid A. Paris, P. Kogerman, G. Landesen, M. Wittlich,
J. Kopvillem; seisavad vasakult: assistendid L. Tiganik, H. Arro, A. Sossi,
H. Raudsepp, J. Põlluman, A. Laur, A. Sinka

(Foto koos allkirjaga skaneeritud väljaandest: *Paul Kogerman ja tema aeg*. Koostanud Aili Kogerman.
Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2004, lk 42).

1929. aastal anti välja ka
Eesti Keemikute Seltsi album
(seoses EKS 10. aastapäevaga)

1930.a võeti vastu uus (teine) põhikiri, seati eesmärk korraldada üle aasta keemiapäevi.

Valiti uus juhatus:

Johannes Mühlman (esimees), M. Kreela, Arthur Puksov, L. Põdra ja I. Mändmets.

Hakati arendama klubilist tegevust

Tihendati koostööd Inseneride Ühinguga

(asuti koos, ühistes ruumides Kohtu tän 8).

1930. aastast on Tehnika Ajakiri ka EKS-i häälekandja, igal aastal anti välja üks keemiale pühendatud erinumber.

1931 esimees **Arthur Puksov** (1896-1973) – keemik-tehnoloog

Kirju elukäiguga: lõpetas 1916 Tartus Aleksandri gümnaasiumi, astus 1916 Petrogradi Polütehnilisse Instituuti, läks vabatahtlikuna Vene sõjaväkke, osales alates 1916 suurtükiväelasena I maailmasõjas, õppis Tomski ülikooli füüsika-matemaatikateaduskonnas, töötas Siberis raudteel, oli Koltšaki armees. Naasis 1920 Eestisse, lõpetas 1925 TÜ keemiaosakonna *mag. chem. tehn.* kraadiga, *dr. phil. nat* (1929, TÜ): vk “Asphalt põlevkivist”. Töötas TÜ-s, alates 1925 erinevates tööstusettevõtetes keemikuna, läks 1944 Saksamaale (kus töötas õppejõuna Balti ülikoolis) ja 1947 Rootsi (Köpingis salpeetritööstuse uurimiskeemik); alates 1950 elas Kanadas, töötas 1950-72 Montrealis McGilli ülikoolis; suri Montrealis. Eestis uuris pms põlevkivi termilise töötlemise saadusi. Tema testamendi alusel moodustati EÜS-I juures 1975.a A. Puksovi nim fond Eesti ajalooteaduse arendamiseks. 26 teadustrükist.

II keemikute päevad (sept 1931 Tartus)

Ürituse peakorraldajaks oli 1923 loodud **Akadeemiline Keemia Selts (AKS)**.

Kokkuleppe kohaselt pidid keemikute päevad toimuma vaheldumisi Tallinnas (EKS) ja Tartus (AKS).

See traditsiooni rakendati ka veel palju hiljem, juba 21. sajandil.

AKS ühendas pms TÜ õppejõude, üliõpilasi ja keemiaosakonna lõpetanuid. Alates 1932 andis välja ajakirja *Keemia Teated*.

<http://mega.chem.ut.ee/~aks/> ; EAA.5214 (Eesti Ajalooarhiiv)

Enamik tuntud keemikuid kuulus nii EKS-I kui AKS-i.

AKS taastati detsembris 1991, viimased teadaolevad esimehed olid Toomas Tenno ja Ants Tuulmets.

II keemikute päevade temaatika: keemiatööstuse olukord, keemikute sotsiaalsed probleemid, mõned teoreetilised küsimused (dipoolmoment, diolefiinide liitumisreaktsioonid).

1932 esimees Leopold Kampmann

1933 esimees Erich Jakson

III keemikute päevad (sept 1933)

Osavõtjaid oli 80 ümber, põhiettekanideid oli 9: põlevkivist pärinevate fenoolide kasutamisevõimalused, põlevkivi krakkimise teooria, uuemad saavutused keemiliste elementide uurimisel, keemikute kutseõiguse seaduse eelnõu, keemiku kohused gaasikaitse alal jt.

1933-1934 esimees Johannes Hüsse

Johannes Hüsse (1901-1977) – keemik, lõpetas 1924 TÜ keemiaosakonna, *mag chem* (1924), *dr phil nat* (1929). Töötanud erinevates tööstusettevõtetes ja teadusasutustes, sh Loodusvarade instituudis 1937-40 (direktor, turba sektsiooni juhataja) ja ENSV TA Keemia Instituudis 1947-50 (teadur, sektorijuhataja).

1934-1935 esimees Arthur Puksov

1935 IV keemikute päevad (sept 1935)

Osales 82 keemikut; räägiti keemiatööstuse osast Eesti tööstuses, põlevkivisaaduste ekspordist, lõhke- ja süütepommidest, molekulimudelitest, keemilise analüüsi uutest meetoditest jm.

1936 esimees Ants Laur

1937 esimees Albert Sikkar

V keemikute päevad (okt 1937 Tallinnas)

P. Kogerman – Uuemaid uurimisi õlide alal; H. Raudsepp – Väikeste gaasihulkade määramine õhus; H. Arro – Keemik õhukaitstes; J. Kuusk – Fosforiidi ümbertöötlemise võimalusi; A. Paris – Meie keemiaoskussõnadest jm.

1938 esimees Hans (Ants) Sossi

Hans (Ants) Sossi (1892-1975) – keemik, lõpetas 1923 TÜ keemiaosakonna, *mag chem* (1927), keemiakandidaat („Karboonhapped põlevkivi tõrvas“, 1950), töötanud mitmetes tehastes ja TÜ-s (sh org keemia kateedri juhatajana 1944-60). Töid orgaanilise keemia alalt, sh naha keemilisest töötlemisest. Avaldanud käsiraamatuid naha tehnoloogiast ja jookide (veini) ja siirupi valmistamisest.

1939 kaks EKS peakoosolekut (jaanuaris ja mais)

Sel aastal planeeriti tähistada VI Eesti keemikute päevadega EKS-i 20. aastapäeva (22.-24. sept), kuid 1.septembril algas II maailmasõda (üritused jäid ära).

1939-1940 esimees Adolf Parts

Niisiis, enne II Maailmasõda jõuti korraldada
I...V keemiapäevad.

1940 seltsi tegevuse lõpetamine (seoses algava okupatsiooniga)

1940. aastal peale Eesti okupeerimist Nõukogude Liidu poolt keelati rahvuslike organisatsioonide tegevus.

Seda nõuet arutati juuli alguses EKS-i erakorralisel koosolekul ja otsustati astuda Eesti keemikute kutseorganisatsioonina Eesti Ametiühingute Keskliitu.

Keemikute kutseühingu esimeheks valiti Tallinna Tehnikaülikooli professor Adolf Parts.

Seltsi viimases nimekirjas aastast 1940 oli 122 tegevliiget ja 23 toetajaliiget.

Saksa okupatsiooni ajal EKS tegevus osaliselt taastus. Tallinna Prefektuuris 30. 09. 1943 registreeritud seltside ja ühingute nimekirjas on ka Eesti Keemikute Selts asukohaga
Tallinn, Suur-Karja 5-2.

Sel ajal olid **EKS-i esimehed:**

Jaak Kuusk (1941)

Hugo Raudsepp (1942)

Adolf Parts (1943)

Juhatuse liikmed: Adolf Parts, Ants Sossi, Hugo Raudsepp, Viktor Kangro ja Leo Rannit.

On teada, et EKS oli (koos Eesti Inseneride Ühinguga) 1943.-1944. aastal ilmunud ajakirja *Tehnika Kuukiri* väljaandja.

Materjalid EKS tegevusest Saksa okupatsiooni aastail hävisid Tallinna pommitamisel.

1945-1955 tegutses keemiasektsioon Eesti Teaduslik-tehnilise Ühingu (TTÜ) juures.

Sektsiooni esimehed:

Paul Kogerman

Aleksandra Fomina

Igor Stepanov

1955 asutati Üleliidulise D.I. Mendelejevi nimelise Keemia Seltsi Eesti osakond (esimees Hugo Raudsepp). Sellisel kujul jätkas EKS oma eksisteerimist kuni 1987. aastani.

Sel Eesti osakonnal oli mitmeid harusid, nn sektsioone, nt TPI sektsioon, keemiaõpetajate sektsioon ja õpilassektsioonid koolides.

Правление ВХО имени Д. И. Менделеева

ЧЛЕНСКИЙ БИЛЕТ № ...

ФАМИЛИЯ _____

ИМЯ, ОТЧЕСТВО _____

Дата вступления _____ Председатель _____

_____ Правления ВХО

М. П.

Творческая деятельность юного химика

Дата	Что сделано (доклады, рефераты, исследовательская работа, приборы и т. п.)	Подпись предсе- дателя секции

Selliseid H. Raudsepa allkirjaga liikmepileteid on Eesti kooliõpilastele välja antud üle tuhande.

Selle nn Mendelejevi-nimelise seltsi tegevus väga intensiivne:
mitmesugused teaduslik-tehnilised nõupidamised, seminarid ja konverentsid.
Näiteks aastatel 1981-86 korraldati *igal aastal* üle 20 nõupidamise ja üle 30
ülevaatuse. *Kõige tõisem periood EKS tegevuses.*

Teemad: silikaatbetoon, polümeermaterjalide kasutamine, korrosioon
keemiatööstuses, pesemisvahendite tootmine (tollal toodeti veel paljusid
pesemisvahendeid Eestis), keemiatööstuse kompleksne arendamine (tol perioodil
oli Eestis veel olemas keemiatööstus), vedelfaasis toimuvate keemiliste
protsesside modelleerimine, põlevkivikeemia arendamine, tarbekeemia jpt.

Osa nõupidamisi olid „üleliidulised“, s.t haarasid kogu tollast Nõukogude Liitu,
umbes 2/3 olid vabariiklikud.

Selles tegevuses (millest suur osa oli seotud Mendelejevi-nimelise Keemia Seltsiga) osalesid paljud tollased nimekad keemikud (eriti keemiatehnoloogid), nt M. Veiderma, G. Rajalo, V. Mikkal, E. Lippmaa, V. Palm, H. Karik, U. Palm, R. Kuusik, O. Kirret, J. Soone jpt.

Aastatel 1966-1991 korraldati keemikute suvepäevi-seminare (seminarlaagreid) – 15 erineva temaatikaga seminari erinevates paikades üle Eesti.

Hilisemas Keemiapäevade arvestuses need seminarid numereeriti ja järgmistele, juba taasiseseisvunud Eesti Vabariigis 1995. aastal korraldatud keemiapäevadele omistati number 16.

Näiteid põhiteemadest:

Uusi tehnoloogiaid Eesti keemiatööstuses, Keskkonnakeemia probleeme, Keemialt põllumajandusele, Keemik ja kvaliteet, Keemia-alane haridus, Eesti keemia ajalugu.

Kuid kitsamaid teemasid oli väga palju. Nt ainuüksi viimasel, Andineemes 1991. a toimunud seminaril räägiti tootmiskoondisest Eesti Fosforiit (P. Nykopensius), osooni kasutamisest vee töötlemisel (R. Munter), Helsingi komisjonist Läänemere kaitsel (A. Lääne), teemantite tootmisest Jakuutias (A. Pihlak), keskkonnakeemilistest analüüsides (Ü. Haldna), raskmetallidest Eesti elukeskkonnas (H. Hödrejärvi), Tarbekeemiast Eestis (J. Soone) jpm.

Väga aktiivne oli ka tegevus eri „seksioonides“:

Tallinna Keemia Rahvaülikool – tegutses 1964-1992 (28 aastat), osavõtjaid vahemikus 120-200 inimest

üldhariduslikud loengud, laboritehnika (nt klaasitöö),
ekskursioonid

Keemia Rahvaülikooli *ühiskondlik rektor* oli Keemia Seltsi esimees Hugo Raudsepp, hiljem seltsi juhatuse liige Guido Rajalo. Kuulajate hulgas olid nii professionaalsed keemikud kui ka asjahuvilised.

EKS keemiaõpetajate sektsioon (1964-1998)

Juhatas **Hergi Karik**, osalesid väga paljud tuntud (ja vähem tuntud) keemiaõpetajad:

Odette Lillemägi, Evi Rooni, Väino Ratassepp, Oliver Masing, Milvi Lindpere, Tiiu Liivanurm, Anu Erman, Ilona Lille, Asta Pärna jpt.

Õpetajatel oli tööst keemiaõpetajate sektsioonis palju kasu keemiaringide juhendamisel ja oma silmaringi laiendamisel. Käidi ekskursioonidel keemiatööstustes nii Eestis kui NLiidu paljudes piirkondades (Magnitogorski, Ufaa, Solikamski, Arhangelski jpt tööstuskeskustes).

Eesti oli Nõukogude Liidu ajal ainus liiduvabariik, kus koolides oli lubatud kasutada „kohalikku päritolu“ keemiaõpikuid (mujal tõlgiti neid vene keelest).

Hergi Karik

(20.10.1929 – 11.10. 2012)

Hergi Karik – eestikeelse keemianomenklatuuri arendaja, paljude keemiaõpikute ja populaarteaduslike raamatute ning teaduspublikatsioonide autor (kokku üle 760 publikatsiooni). Ta juhatas 1976-1982 ja 1994-2004 EKS keemiaterminoloogia ja -nomenklatuurikomisjoni.

EKS egiidi all ilmusid H. Kariku üldtoimetamisel kaks mahukat keemiaterminoloogia sõnaraamatut:

Vene-eesti keemia sõnaraamat (1982, 583 lk)

Inglise-eesti-vene keemia sõnaraamat (1998, 703 lk).

Sel väga intensiivsel tegevusperioodil olid EKS esimehed:

1976 -1987 Oskar Kirret

1987-1991 Valdek Mikkal

EKS taasasutamine 1988. a ja järgnenud tegevus

1988. aastaks oli NLiidu keskvõim juba oluliselt nõrgenenud, toleaegsed liiduvabariigid (eriti Balti riigid) hakkasid pürgima iseseisvuse poole.

Eesti keemikutele oli oluliseks pöördepunktiks 1988. a maikuu – tollase Tallinna Polütehnilise Instituudi (praegu TalTec) keemia seltsi algorganisatsiooni koosolekul võeti vastu üleskutse, millega 3. juunil ühines ka Keemia Seltsi juhatuse presiidium.

Koosoleku otsuses nõuti fosforiidikaevanduste planeerimise lõpetamist, migratsiooni tõkestamist ja õppeasutuste allumist vaid Eesti NSV Hariduskomiteele. Otsuses oli rohkesti viiteid Eesti suveräänsustootlustele. (Sarnaseid otsuseid võeti vastu ka teistes teadusasutustes, nt KBFI-s).

Otsus õnnestus avaldada ajakirjanduses (Õhtuleht, 9. juuni 1988), sellega oli fikseeritud Keemia Seltsi positsioon toleaeegses **fosforiidisõjas**, mis oli tihedalt seotud poliitilise vabaduse saavutamisega. *Eesti Keemia Selts oli esimene Eesti teaduslik-tehniline selts, mis liitus vabanemisliikumisega juba 1988. aastal.*

1988. aastal arutati mitmel korral seltsile iseseisvuse taotlemist ja nimemuutust, seega Eesti Keemia Seltsi taastamist (lähenes EKS-i loomise 70. aastapäev).

1988. aasta seltsi juhatuse presiidiumi koosolekul ja pleenumil vastavalt 20. septembril ja 27. oktoobril tegi juhatuse esimees V. Mikkal ettepaneku nimetada senine üleliidulise seltsi Eesti osakond ümber Eesti Keemia Seltsiks ja lugeda selts 1919. aastal loodud Eesti Keemikute Seltsi õigusjärglaseks ning taastada seltsi tegevuse traditsioonid.

Nimemuutusest teavitati Üleliidulist D.I. Mendelejevi nimelise Keemia Seltsi keskjuhatust selle 1989.a pleenumil ja konverentsil Taškendis septembris 1989.

EKS-i **uus põhikiri** võeti vastu 3. mail 1990 toimunud taasasutamiskonverentsil

1991 – 2004 esimees/president Jüri Kann

- suured teened taasiseseisvunud EKS töö korraldamisel

18. 02. 1994 – põhikirja redigeerimine

Alates 2004.a – president Margus Lopp

Alates 15. 06. 2017 on nimeks **Eesti Keemiaselts**

1990. ja 2000. aastatel olid kõige olulisemateks EKS poolt korraldatud üritusteks **Eesti Keemiapäevad**.

Esimestele Keemiapäevadele taasiseseisvunud Eestis anti järjekorranumber XVI, arvestades aastatel 1966-1991 toimunud 15 seminarlaagrit.

XVI Eesti Keemiapäevad korraldati Tallinnas Eesti TA Küberneetika Instituudi ruumides 3.-4. maini 1995. Põhiteematika: keskkonnakeemia. Põhikorraldajad: Guido Rajalo, Mare Samarütel. Esitati 79 teadustööde lühireferaati (pms stendiettekanDED).

XVII Eesti Keemiapäevad toimusid 18.-20. aprillini 1996 Tartus koos Tartu Ülikooliga. Esitati 34 suulist ja 82 stendiettekanne. Toimus näituse „Keemia 96“ avamine Tartu näituseväljaku paviljonis. Osales üle 200 inimese, sh Soome kolleegid, pidulik bankett toimus TÜ Ajaloomuuseumis. Juhtivad korraldajad: T. Tenno, U. Mäeorg.

Järgmised Keemiapäevad: **XXIII Eesti Keemiapäevad** korraldati 7.-9. maini 1997 koostöös Tallinna Tehnikaülikooliga Tallinnas. Numeratsiooni muutmisel võeti arvesse enne II maailmasõda viiel korral toimunud Keemiapäevi (aastatel 1929-1937).

Esitati 40 suulist ja 121 stendiettekanne, esinesid külalised Soomest (S. Palosaari) ja USA-st (Ch. H. Lochmüller). Näitusel „Keemia 97“ osales 28 keemiafirmat ja uurimisasutust.

XXIV Eesti Keemiapäevad korraldati 7.-9. maini 1998 Tartus.

Korraldajad: Eesti Keemia Selts, Akadeemiline Keemia Selts, Tartu Näitused ja Tartu ülikooli keemia osakond. Keemiapäevade raames toimus keemia terminoloogia sümposium, koolikeemia päev, teaduskonverents ja Soome Kromatograafia Seltsi seminar. Väliskülalised oli Soomest ja Hispaaniast.

XXV – XXXIII Eesti Keemiapäevad peeti aastatel 1999-2013 Tallinnas ja Tartus.

Seega võiks öelda, et täna toimuvad **XXXIV Eesti Keemiapäevad**.

Kokkuvõtteks

Eesti Keemiaselts (erinevate nimetuste all, alates Eesti Keemikute Seltsist) on konsolideerinud erinevate valdkondade keemikuid terve viimase sajandi jooksul – keemikuid teadus- ja haridusasutustest, tarbekeemikuid, tööstuskeemikuid, keemiaõpetajaid...

Keemikuid ühendava tegevuse käigus on toimunud „rahvavalgustuslik“ tegevus, arendatud on keemiasõnavara ja eestikeelset keemianomenklatuuri, väideldud keemiateaduse ja –tööstuse teemadel, arendatud keemiaharidust, korraldatud arvukalt keemiapäevi – mis on kujunenud üheks kõige ulatuslikumaks ja vahetumaks infovahetamise vormiks eesti keemikute vahel.

On heameel tõdeda, et ka tänane konverents näitab märke jätkuvast elujõust – esindatud on paljude erinevate valdkondade keemikud nii Eestist kui välismaalt. Soovime Eesti Keemiaseltsile tegevusindu paljudeks järgnevateks aastateks!

Täna tähelepanu eest!